

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

(anonymizovaný opis)

Krajský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Mgr. Romana Fremra a soudců Mgr. Jany Kajzrové a Mgr. Jana Podaného ve věci
žalobkyně: [Jméno žalobkyně]., IČO [IČO žalobkyně] sídlem [Adresa žalobkyně] zastoupen advokátem [Jméno advokáta] sídlem [Adresa advokáta]

proti

žalovanému: [Jméno žalovaného], narozený [Datum narození žalovaného] bytem [Adresa žalovaného]

o zaplacení 193 147,60 Kč s příslušenstvím

o odvolání žalobkyně proti rozsudku Okresního soudu v Berouně ze dne 22. 1. 2024, č.j. 9 C 145/2023-40

takto:

I. Rozsudek soudu prvního stupně se ve výroku II. mění tak, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni částku 26 753,97 Kč s úrokem z prodlení ve výši 15 % ročně z částky 26 753,97 Kč od [datum] do zaplacení do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku; jinak se ve výroku II. potvrzuje.
II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně.
III. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

Odůvodnění:

1. Rozsudkem Okresního soudu v Berouně ze dne [datum], č.j. 9 C 145/2023-40 (dále též jen „rozsudek soudu prvního stupně“), bylo rozhodnuto, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni 25 145,89 Kč spolu s kapitalizovaným zákonným úrokem z prodlení ve výši 2 221,79 Kč a nadále běžícím ve výši 15 % ročně z částky 25 145,89 Kč od [datum] do zaplacení, a to do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku (výrok I.). Žaloba byla v části, v níž se žalobkyně domáhala zaplatit žalobkyni 168 001,71 Kč, kapitalizovaný zákonný úrok z prodlení ve výši 11 073,55 Kč a nadále

běžící ve výši 15 % ročně z částky 176 884,50 Kč od [datum] do zaplacení a kapitalizovaný úrok ve výši 11 807,79 Kč, zamítnuta (výrok II.). Dále bylo rozhodnuto, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů tohoto řízení (výrok III.).
2. Soud prvního stupně rozhodnutí odůvodnil tím, že dospěl k závěru, že podaná žaloba byla uplatněna po právu pouze co do částky 25 145,89 Kč, neboť mezi účastníky nedošlo k platnému uzavření smlouvy ze dne [datum]. Ve smyslu ustanovení § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru je smlouva o spotřebitelském úvěru neplatná, pokud poskytovatel poskytl úvěr spotřebiteli, ač z výsledku posouzení úvěruschopnosti spotřebitele vyplynulo, že jsou zde důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele spotřebitelský úvěr splácet. V daném případě však z předložených důkazů bylo zjištěno, že žalobkyně řádně neposuzovala bonitu žalovaného úvěr splácet. Sama úvěrová smlouva neobsahuje žádný údaj o bližších výdajích žalovaného. Ze smlouvy sice bylo zjištěno, že žalovaný zmocnil žalobkyni k tomu, aby blíže zkoumala jeho schopnost úvěr splácet, nicméně z předložených důkazů není zřejmé, že by žalobkyně žalovaného o poskytnutí dalších údajů a dokladů žádala. Žalobkyně se vůbec nezabývala výdaji žalovaného, a to kromě případných závazků nezkoumala jeho náklady na život, tj. bydlení, náklady na stravu, ani to, zda žalovaný nemá vyživovací povinnost. Žalobkyně tak zcela zřejmě řádně neporovnávala příjmy a výdaje žalovaného ve smyslu § 86 odst. 2 zákona o spotřebitelském úvěru. Soud proto posoudil úvěrovou smlouvu jako neplatnou dle § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelských úvěrech ve spojení s ustanovením § 588 o.z. a poukázal na judikaturu Soudního dvora EU. Uzavřel, že na straně žalovaného došlo k bezdůvodnému obohacení, které je povinen žalobkyni vydat ve smyslu § 2991 o.z. Bylo prokázáno, že žalobkyně poskytla žalovanému částku 200 000 Kč a žalovaný na dluh uhradil celkem 174 854,11 Kč. Zbývající dluh žalovaného proto činí 25 145,89 Kč. Vzhledem k tomu, že žalovaný je v prodlení s úhradou, přiznal soud žalobkyni rovněž nárok na zaplacení úroku z prodlení podle § 1970 o. z. z dlužné částky. Soud tento úrok z prodlení přiznal žalobkyni ve výši dle § 2 nařízení vlády č. 351/2013 Sb. od [datum]. (výrok I. rozsudku). Ve zbývajícím rozsahu žalobu zamítl. O náhradě nákladů řízení rozhodl podle § 142 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o.s.ř.“). Žalovanému, který byl ve sporu úspěšnější, však žádné náklady v tomto řízení nevznikly, a proto nebyla náhrada nákladů přiznána žádnému z účastníků.
3. Proti výrokům II. a III. rozsudku soudu prvního stupně podala žalobkyně včasné odvolání. Nesouhlasila se závěrem soudu prvního stupně, že předmětná úvěrová smlouva je absolutně neplatná pro porušení povinnosti žalobkyně posoudit úvěruschopnost žalovaného. Žalobkyně má za to, že tuto povinnost splnila. Žalobkyně postupovala v souladu se zákonnými podmínkami, když vycházela z informací poskytnutých žalovaným v žádosti o úvěr – konsolidace plus ze dne [datum], ve které žalovaný uvedl zejména informace o svém rodinném stavu (svobodný), vzdělání (odborné/učňovské), způsobu bydlení (vlastní dům/byt) a o svém pracovním poměru (zaměstnavatele), včetně výše čistého příjmu za 3 měsíce (20 112,00 Kč) a příjmu domácnosti. Žalobkyně se s těmito údaji nespokojila a zkontrolovala veškeré dostupné informace v interních a externích databázích, zejména v bankovním a nebankovním registru klientských informací, insolvenčním rejstříku a databáze MVČR. Příjem žalovaného byl ověřen prostřednictvím výpisu z běžného účtu, který měl žalovaný taktéž veden u žalobkyně. Výdaje žalovaného byly taktéž hodnoceny a ověřeny na základě výpisu z účtu. Dále posuzovala schopnost žalovaného splácet na základě disponibilní částky, kdy při jejím výpočtu vycházela z částky životního minima žalovaného dle nařízení vlády č. 409/2011 Sb., o zvýšení částek životního minima, která je odvozena od životních nákladů vyhlašovaných MPSV a existenčního minima, a dále počítal s částkou normativních nákladů na bydlení dle ustanovení § 26 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, která vychází z nákladů poskytovaných MPSV a zohledňuje druh bydlení, počet osob v domácnosti a lokaci bydlení. Na základě uvedených údajů žalobkyně dospěla k částce 7 894,00 Kč. Výpočet disponibilní částky byl vypočten tak, že od příjmu byly odečteny veškeré výdaje žalovaného. Po uvedeném výpočtu byla kapacita pro splátkové zatížení dostatečná, o čemž svědčí fakt, že žalovaný téměř čtyři roky předmětný úvěr splácet. V této souvislosti si žalobkyně

odkázala na rozsudek Nejvyšší soudu ze dne 27. 9. 2023, sp. zn. 33 Cdo 1819/2023, ze kterého vyplývá, že nelze smlouvu považovat za neplatnou jen proto, že nebyla řádně posouzena úvěruschopnost spotřebitele, ale musí být postaveno najisto, že spotřebitel nebyl schopen úvěr splácet. Pokud by přesto odvolací soud neměl zkoumání úvěruschopnosti žalovaného žalobkyní za dostatečné, nesouhlasila žalobkyně s určenou výší bezdůvodného obohacení. Soud prvního stupně ji nesprávně určil, když vycházel z nižší částky, než kterou žalovaný za celou dobu trvání právního vztahu vyčerpal ve výši 226 753,97 Kč, což žalobkyně uvedla již ve vyjádření ze dne [datum]. Žalovaný dle čl. II bodu 2 Smlouvy čerpal dne [datum] částku 200 000 Kč a na základě čl. II. bodu 3. Smlouvy žalovaný čerpal další částky v celkové výši 26 753,97 Kč, což vyplývá z výpisu z úvěrového účtu a platební historie. Bezdůvodné obohacení, které představuje částku, o kterou se žalovaný případně prohlášení smlouvy za neplatné obohatil, poníženou o finanční prostředky, které žalovaný uhradil, tedy částku 174 854,11 Kč, činní 51 899,86 Kč, nikoliv soudem přiznaných 25 145,89 Kč. Žalobkyně navrhla, aby odvolací soud změnil napadený rozsudek ve výroku II. a žalovanému uložil povinnost zaplatit žalobkyni částku 168 001,71 Kč, kapitalizovaný úrok z prodlení ve výši 11 073,55 Kč, kapitalizovaný úrok ve výši 11 807,79 Kč, zákonný úrok z prodlení ve výši 15 % ročně z částky 176 884,50 Kč od [datum] do zaplacení, a to do tří dnů od právní moci rozsudku a náhradu nákladů nalézacího i odvolacího řízení.
4. Žalovaný se k odvolání žalobkyně nevyjádřil.
5. K jednání odvolacího soudu se žalovaný nedostavil a svou neúčast neomluvil. Vzhledem k tomu, že žalovaný byl k odvolacímu jednání řádně a včas předvolán a nepožádal z důležitého důvodu o odročení jednání, odvolací soud věc projednal bez jeho přítomnosti (§ 101 odst. 3 o.s.ř.).
6. Krajský soud v Praze jako soud odvolací přezkoumal rozsudek soudu prvního stupně, jakož i řízení, které mu předcházelo, podle § 212 a § 212a odst. 1, 5 o.s.ř., v rozsahu podaného odvolání a zopakoval částečně listinné důkazy předložené soudu žalobkyní a odvolání žalobkyně shledal zčásti důvodným.
7. Ve výroku I., kterým soud prvního stupně žalobě částečně vyhověl, nebyl rozsudek soudu prvního stupně odvoláním dotčen, nabyl tak samostatně právní moci, a nebyl proto předmětem přezkumu odvolacím soudem (srov. § 206 o.s.ř.).
8. Soud prvního stupně věc správně posuzoval po právní stránce s ohledem na dobu uzavření předmětné úvěrové smlouvy podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“) a podle zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, v platném znění.
9. Skutkové a právní závěry soudu prvního stupně v jeho rozsudku primárně stojí na závěru o nedostatečném zkoumání úvěruschopnosti žalovaného žalobkyní.
10. Odvolací soud zopakoval podle § 213 odst. 2 o.s.ř. listinné důkazy předložené žalobkyní, neboť z nich bylo možno učinit částečně jiná skutková zjištění než soud prvního stupně. Soud prvního stupně učinil správná zjištění o tom, že mezi žalobkyní a žalovaným byla dne [datum] sepsána smlouva o spotřebitelském splátkovém revolvingovém úvěru s pojištěním schopnosti splácet - Konsolidace Plus, na základě které žalobkyně poskytla žalovanému úvěrový rámec ve výši 200 000 Kč. Smlouva byla sjednána na dobu do [datum] s možností jejího prodloužení o maximálně 3 roky, a to opakovaně. Žalovaný se zavázal vrátit žalobkyni poskytnuté finanční prostředky v pravidelných měsíčních splátkách s měsíčním úrokem z úvěrového rámce po 3 200 Kč, když úrok činil 14,6 % ročně a spolu s pojištěním schopnosti splácet ve výši 285 Kč měsíčně. Měsíční splátka činila vždy celkem 3 485 Kč, a od první splátky splatné [datum] splatné vždy k 25. dni v měsíci. Poskytnutým úvěrem měl být uhrazen dluh žalovaného u žalobkyně ve výši 80 743,54 Kč na účtu č. [č. účtu] a dále měl být žalovanému vyplacen na jeho běžný účet [č. účtu]. V případě prodlení žalovaného se splácením byla žalobkyně oprávněna prohlásit celý úvěr za ihned splatný. Z článku VI. Smlouvy vyplývá, že žalovaný prohlásil, že mu byla před uzavřením smlouvy poskytnuta náležitá vysvětlení, tak aby byla schopen posoudit, zda úvěr odpovídá jeho potřebám a finanční situaci. Z oznámení ze dne [datum], ve spojení s poštovním podacím archem dokládajícím odeslání upomínky dne [datum], že žalobkyně prohlásila úvěr za splatný, neboť

žalovaný opakovaně porušoval smluvní podmínky a vyzvala žalovaného k zaplacení celkového dluhu ve výši 205 307,77 Kč do [datum]. Výzvou ze dne [datum], ve spojení s podacím lístkem z téhož dne, že žalovaný byl před podáním žaloby vyzván k úhradě dlužné částky v dodatečné lhůtě do 7 dnů od odeslání dopisu.
11. Odvolací soud oproti závěrům soudu prvního stupně zjistil z platební historie a výpisů z úvěrového účtu, že žalovaný vyčerpal celkem 226 753,97 Kč, když soud prvního stupně nezohlednil platby čerpané žalovaným platební kartou. Bylo zjištěno, že žalovaný postupně vyčerpal dne [datum] částku 80 743,54 Kč, dne [datum] částku 119 256,46 Kč, dne [datum] částku 3 117 Kč, dne [datum] částku 4 000 Kč, dne [datum] částku 1 543,36 Kč, dne [datum] částku 6 385,25 Kč, dne [datum] částku 2 371,47 Kč, dne [datum] částku 2 300,00 Kč, dne [datum] částku 1 588,42 Kč, dne [datum] částku 2 325,90 Kč, dne [datum] částku 2 337,57 Kč a dne [datum] a částku 785,00 Kč. Žalovaný žalobkyni uhradil částku 174 854,11 Kč. Tyto údaje tvrdila žalobkyně již v doplnění žalobních tvrzení ze dne [datum]. Žalovaný netvrdil, že by na úhradu dluhu zaplatil žalobkyni více.
12. K otázce posuzování úvěruschopnosti žalovaného žalobkyní soud prvního stupně vycházel ze zjištění, že v žádosti o úvěr žalovaný uvedl, že má odborné/učňovské vzdělání, bydlí ve vlastním domě či bytě a je svobodný. Pracovní poměr měl sjednaný na dobu neurčitou, a jeho průměrný čistý měsíční příjem měl činit 20 112 Kč. Neměl žádnou vyživovací povinnost. Žalovaný měl do doby uzavření předmětné smlouvy závazek u žalobkyně s úvěrovým rámcem ve výši 100 000 Kč. Žalovaný dále prohlásil, že ohledně jeho osoby nebyl prohlášen konkurs a není v úpadku či v hrozícím úpadku, neprobíhá ohledně jeho majetku likvidace, nemá daňové nedoplatky a nemá nedoplatek na pojistném a penále na veřejném zdravotním pojištění, sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Žalovaný současně zmocnil žalobkyni k ověření uvedených údajů a provedení dalších zjištění, které by žalobkyně v souvislosti se schválením žádosti považovala za nezbytná. Podle vyjádření žalobkyně k procesu posouzení úvěruschopnosti ze dne [datum] žalobkyně ohledně zkoumání úvěruschopnosti žalovaného kontrolovala veškeré dostupné informace v interních a externích databázích, zejména bankovních a nebankovních registrech, insolvenčním rejstříku a databázi MVČR. Výpočet disponibilní částky byl proveden tak, že od příjmů žalovaného byly odečteny jeho výdaje s tím, že bylo počítáno s částkou životního minima žalovaného, normativních nákladů na bydlení a výší měsíčních splátek dosavadních závazků. Úvěrem měly být konsolidovány dosavadní závazky žalovaného s měsíční splátkou 1 996,64 Kč. Z vyjádření dále vyplývá, že žalovaný měl dále dosavadní interní splátky ve výši 985,43 Kč a dosavadní externí splátky ve výši 4 625 Kč. Jeho ostatní měsíční náklady měly činit 0 Kč.
13. Odvolací soud doplnil skutková zjištění z předložených výpisů z běžného účtu žalovaného vedeného u žalobkyně, ze kterých žalobkyně podle svého vyjádření vycházela při posuzování úvěruschopnosti žalovaného. Byly předloženy výpisy za měsíce 12/2017 až 5/2018, všechny měsíční zůstatky byly záporné, počínaje (-19 174,78 Kč) a konče (-17 382,85 Kč). Ve výpisech z účtu jsou uvedeny příjmy od zaměstnavatele žalovaného a splátky úvěrů, ale též značné množství neurčených plateb kartou, převodů a výběrů z účtu, ze kterých nelze učinit jasný závěr o tom, co vše bylo placeno. Je zde uveden výdaj na nájem garáže za 1 000 Kč měsíčně, který nebyl v posouzení uveden. Jinak z nich nevyplývají konkrétní výdaje žalovaného, které měly být podle vyjádření žalobkyně z těchto výpisů zjištěny.
14. Soud prvního stupně věc posoudil po právní stránce správně, pokud dovodil absolutní neplatnost úvěrové smlouvy. Odvolací soud má za to, že obdobně jako za předchozí právní úpravy obsažené v zákoně č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, účinné do [datum], je na místě se i za účinnosti zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, se z úřední povinnosti zabývat i bez námitky žalovaného v případě spotřebitelské smlouvy o úvěru předně otázkou, zda ze strany žalobkyně jakožto poskytovatele úvěru byla před vlastním uzavřením smlouvy splněna její zákonná povinnost zkoumat s odbornou péčí úvěruschopnost spotřebitele (žalovaného). Tento právní závěr ostatně žalobkyně nezpochybňovala, ale tvrdila řádné splnění této povinnosti.

15. V souladu s obsahem spisu lze dále shrnout, že z předložených listin vyplývá, že žalobkyně k majetkové situaci žalovaného v době poskytování úvěrů nedoložila, že by měla k dispozici potvrzení o zaměstnání žalovaného o výši jeho příjmu ani pracovní smlouvu, ale měla vycházet pouze z výpisů z bankovního účtu žalovaného o poukázaných částkách. Osobní údaje žalovaného jako rodinný stav, vzdělání, bydlení, zaměstnání, příjem, výdaje apod., nebyly též nijak doloženy. Ze žalobkyní předložených důkazů nevyplynulo, že by žalobkyně jakýmkoli způsobem uvedené údaje o poměrech žalovaného zkoumala a ověřovala. Žalobkyně tak nemohla učinit relevantní závěr o poměrech žalovaného, na základě kterých by následně posoudila, zda je žalovaný schopen úvěr splácet. Jak správně zdůraznil soud prvního stupně, žalobkyně však nezjišťovala především náklady (základní výdaje, zejména na bydlení) žalovaného, aby je mohla od příjmů odečíst a mohla dojít k závěru o (ne)dostatku disponibilních prostředků žalovaného na splácení jeho úvěrových závazků u žalobkyně. Předložené důkazy nedokládají, že se žalobkyně reálně zajímala o doložení nákladů, které žalovaný hradí na bydlení a další obvyklé životní potřeby, když z výpisů z účtu vyplývalo pouze placení nájmu za garáž ve výši 1 000 Kč. Nebylo nijak doloženo, že žalovaný je vlastníkem nějaké bytu či domu, ve kterém měl bydlet a jaké s tím vynakládá náklady na topení, energie, vodné, stočné, apod. Bez důsledného prověření skutečných podstatných nákladů (výdajů) žalovaného dostupnými reálnými doklady, zejména nákladů na bydlení, nelze tvrzení dlužníka o jeho poměrech objektivně ověřit či statisticky poměřovat. Celková výše poskytnutého úvěru přesahující 200 000 Kč není nezanedbatelná ve vztahu k tvrzenému měsíčnímu příjmu žalovaného. Ostatně problematickému hospodaření žalovaného nasvědčoval opakovaný negativní zůstatek na běžném účtu. Podle shora uvedených zjištění zde byly objektivní důvodné pochybnosti o schopnosti žalovaného spotřebitelský úvěr splácet, které nebyly žalobkyní doloženými podklady rozptýleny.

16. Podle § 86 odst. 1 zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (dále jen „zákon o spotřebitelském úvěru“) poskytovatel před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru nebo změnou závazku z takové smlouvy spočívající ve významném navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru posoudí úvěruschopnost spotřebitele na základě nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených informací získaných od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, z databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele nebo i z jiných zdrojů. Poskytovatel poskytne spotřebitelský úvěr jen tehdy, pokud z výsledku posouzení úvěruschopnosti spotřebitele vyplývá, že nejsou důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele spotřebitelský úvěr splácet. Podle § 86 odst. 2 věta první uvedeného zákona poskytovatel při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele posuzuje zejména schopnost spotřebitele splácet sjednané pravidelné splátky spotřebitelského úvěru, a to na základě porovnání příjmů a výdajů spotřebitele a způsobu plnění dosavadních dluhů.

17. Podle § 75 zákona o spotřebitelském úvěru je poskytovatel povinen provozovat svou činnost s odbornou péčí. Podle § 76 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru poskytovatel jedná čestně, transparentně a zohledňuje práva a zájmy spotřebitele.

18. Co se rozumí odbornou péčí, stanoví § 2 odst. 1 písm. p) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění ke dni uzavření smlouvy. Jde o takovou úroveň zvláštních dovedností a péče, kterou lze od podnikatele ve vztahu ke spotřebiteli „rozumně očekávat a která odpovídá poctivým obchodním praktikám nebo obecným zásadám dobré víry v oblasti jeho činnosti.“

19. Podle § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru poskytne-li poskytovatel spotřebiteli spotřebitelský úvěr v rozporu s § 86 odst. 1 větou druhou, je smlouva neplatná. Spotřebitel může uplatnit námitku neplatnosti v tříleté promlčecí lhůtě běžící ode dne uzavření smlouvy. Spotřebitel je povinen vrátit poskytnutou jistinu spotřebitelského úvěru v době přiměřené jeho možnostem.

20. Podle § 87 odst. 2 zákona o spotřebitelském úvěru je-li spor o to, jaká je doba odpovídající možnostem spotřebitele podle odstavce 1, určí tuto dobu na návrh některé ze smluvních stran soud podle možností spotřebitele a v zájmu spravedlivého uspořádání práv a povinností

smluvních stran s přihlédnutím k příjmu spotřebitele a jeho celkovým sociálním a majetkovým poměrům.
21. Podle § 87 odst. 3 zákona o spotřebitelském úvěru změní-li se možnosti spotřebitele, může soud na návrh některé ze smluvních stran sjednanou dobu nebo dobu určenou rozhodnutím změnit.
22. Povinnost posoudit úvěruschopnost dlužníka (spotřebitele) byla věřiteli ve spotřebitelských vztazích uložena i v předchozí právní úpravě obsažené v § 9 zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění účinném do 30. 11. 2016. V právní praxi nebylo výraznějších pochyb o tom, že důsledkem nesplnění této povinnosti věřitele dle dřívějšího zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění účinném do 30. 11. 2016, byla absolutní neplatnost smlouvy. Odvolací soud má za to, shodně se soudem prvního stupně, že v případě ustanovení § 86 a 87 zákona o spotřebitelském úvěru by použití pouze gramatického výkladu, jenž by v případě porušení povinnosti poskytovatele úvěru zkoumat (posoudit) úvěruschopnost spotřebitele dovozoval pouhou relativní neplatnost následně uzavřené smlouvy, jednak znamenalo popření smyslu a účelu zákonné povinnosti zkoumání úvěruschopnosti vůbec, a jednak vedlo k výraznému snížení ochrany spotřebitele jako slabší strany, závislé nyní jen na jeho vlastní aktivitě. To ovšem nepochybně nebylo záměrem zákonodárce. Odvolací soud proto uzavírá, že v § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru stanovenou neplatnost smlouvy, jakožto důsledek porušení povinnosti poskytovatele (řádně a s odbornou péčí) posoudit úvěruschopnost spotřebitele, je nutno vykládat za použití § 2 a § 588 o. z. jako neplatnost absolutní, když dané porušení povinnosti poskytovatele odporuje zákonu a současně (zejména pro širší dopady porušení této povinnosti) zjevně narušuje veřejný pořádek. Soud je proto povinen zabývat se uvedenou otázkou i bez návrhu žalovaného spotřebitele. V tomto směru lze odkázat na závěry rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2178/2018 a Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1/10, nebo sp. zn. III. ÚS 4129/18 a také na aktuální rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci C-679/18, OPR-Finance, k předběžné otázce vznesené českým soudem právě k předmětné právní úpravě zákona o spotřebitelském úvěru, včetně shodného stanoviska generálního advokáta v obdobné věci C-616/18, Cofidis.
23. Odvolací soud tak má s ohledem na popsaný skutkový stav věci, stejně jako soud prvního stupně, za to, že v daném případě nelze mít za splněnou povinnost žalobkyně řádně (s odbornou péčí) posoudit úvěruschopnost spotřebitele na základě nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených informací, resp. v daném případě i z databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele nebo i z jiných zdrojů. Daná povinnost posoudit schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr je citovaným zákonem ukládána poskytovateli (žalobkyni), a to pod sankcí neplatnosti smlouvy v případě, že tak poskytovatel neučiní. Úvěr má být navíc poskytnut jen tehdy, pokud z výsledku posouzení úvěruschopnosti spotřebitele vyplývá, že zde „nejsou důvodné pochybnosti“ o schopnosti spotřebitele splácet sjednané splátky. Tím poskytovatel úvěru plní i svou obecnou jednat čestně, transparentně a zohlednit (též) práva a zájmy spotřebitele. Ani jedno žalobkyně nesplnila, právě naopak, a tomu odpovídá též výsledek, byť žalovaný svůj dluh částečně splácel.
24. Jak bylo zjištěno, žalobkyně si od žalovaného vyžádala v zásadě jen informace a doklady týkající se jeho příjmů přicházejících na jeho účet, nicméně podstatné náklady (výdaje) žalovaného nebyly nijak blíže zjišťovány a ověřovány. Součástí odborné péče poskytovatele úvěru je však i taková obezřetnost, která jej vede k nespoléhání se jen na údaje tvrzené žadatelem o úvěr, ale i k prověření (požadavku na doložení) těchto tvrzení (srov. též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 4. 2015, čj. 1 As 30/2015-39, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod č. 3225/2015, použitelný i za účinnosti zákona č. 257/2016 Sb., nebo rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci C – 449/13, Consumer Finance). Pouhé doplnění čísel do formuláře žalobkyně k hodnocení klienta, aniž je zřejmé, na základě čeho a jak byly tyto údaje získány, resp. je zřejmé, že jsou smyšlené, nelze považovat za zákonem vyžadované posouzení s odbornou péčí „na základě nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených

informací“. V souladu se shora citovaným § 86 odst. 2 zákon č. 257/2016 Sb. poskytovatel předmětné posouzení činí zejména na základě porovnání příjmů a výdajů spotřebitele, a dále způsobu plnění dosavadních dluhů. K tomuto porovnání však reálně nedošlo. Zvýšená obezřetnost a důslednost žalobkyně při daném posuzování pak byla na místě i vzhledem k nedoloženým důvodům příjmů žalovaného a jeho hospodaření na běžném účtu.
25. Odvolací soud si je vědom toho, že předmětné ustanovení o povinnosti poskytovatele posoudit úvěruschopnost spotřebitele je normou s relativně neurčitou hypotézou a zákon již nestanoví taxativní výčet postupů, které musí být ze strany věřitele pro její naplnění provedeny. Odvolací soud si je taktéž vědom toho, že výklad dané normy by neměl vést k nereálným požadavkům kladeným na poskytovatele úvěrů a také na žadatele o ně v souvislosti s povinností zákonem ukládanou. Nicméně, pokud má být zachován smysl a účel dané úpravy a alespoň elementární míra požadovaného odborného posouzení úvěruschopnosti, nelze přehlížet, že toto posouzení není možné bez reálného zjištění nejen příjmů a dosavadního dluhového zatížení klienta (zejména pak již ve fázi vymáhání či insolvence podle dostupných databází), ale také alespoň podstatných, zcela základních, pravidelných a nezbytných výdajů, které lze u každého spotřebitele rozumně očekávat, byť v některých oblastech jen racionálním odhadem. Takovými výdaji jsou především již zmíněné náklady na bydlení. Ani relativně vysoký příjem nezaručuje, že spotřebitel je vzhledem ke svým výdajům schopen úvěr splácet. K obdobným závěrům ostatně došel Krajský soud v Praze např. v rozhodnutí sp. zn. 27 Co 143/2019, ale v celé řadě dalších případů.
26. Z aktuálního rozsudku Soudního dvora EU ze dne 11. 1. 2024, sp. zn. C-755/22, se podává závěr, že články 8 a 23 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání tomu, aby byl věřitel v případě, že nesplnil povinnost posoudit úvěruschopnost spotřebitele, sankcionován v souladu s vnitrostátním právem neplatností smlouvy o spotřebitelském úvěru a zánikem jeho nároku na zaplacení sjednaných úroků, i když tato smlouva byla stranami v plném rozsahu splněna a spotřebitel v důsledku nesplnění výše uvedené povinnosti neutrpěl škodlivé následky. Soudní dvůr zdůraznil, že i v případě, že úvěrová smlouva uzavřená spotřebitelem byla v plném rozsahu splněna, aniž tento spotřebitel během tohoto plnění nebo v návaznosti na něj utrpěl škodlivé následky, platí, že – jak vyplývá z bodů 33 a 34 tohoto rozsudku – povinnost stanovená v článku 8 směrnice 2008/48 má za cíl nejen chránit spotřebitele před takovými riziky, ale také to, aby věřitelé jednali zodpovědně a úvěry nebyly poskytovány spotřebitelům, kteří nejsou úvěruschopní. Ve světle tohoto dvojího účelu již Soudní dvůr rozhodl, že s ohledem na zásadní význam, který má tato povinnost v kontextu směrnice 2008/48, může být její porušení sankcionováno v souladu s vnitrostátním právem zánikem nároku věřitele na úroky [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 10. června 2021, Ultimo Portfolio Investment (Luxembourg),C-303/20, EU:C:2021:479, body 39 a 40]. Kromě toho Soudní dvůr již ve věci týkající se téže vnitrostátní právní úpravy, o kterou se jedná v původním řízení, rozhodl, že sankce, která v případě porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele vede k zániku nároku věřitele na sjednané úroky, se jeví jako přiměřená závažnosti porušení, jež postihuje (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 5. března 2020, OPR-Finance,C-679/18, EU:C:2020:167, bod 30). Je přitom třeba uvést, že kdyby uplatnění sankce neplatnosti úvěrové smlouvy, jakož i zániku nároku věřitele na zaplacení sjednaných úroků bylo podmíněno tím, že spotřebitel utrpěl škodlivé následky, mohlo by to přispět k nedodržování povinnosti věřitelů, která pro ně vyplývá z článku 8 směrnice 2008/48. Taková situace by totiž mohla povzbudit věřitele k tomu, aby neprováděli systematické a vyčerpávající posouzení úvěruschopnosti všech spotřebitelů, kterým poskytují úvěry, což by bylo v rozporu s účelem spočívajícím v zajištění odpovědného jednání věřitelů a v předcházení nezodpovědným praktikám při poskytování úvěrů spotřebitelům. Takový výklad by ostatně mohl ohrozit skutečně odrazující povahu stanovené sankce. A dále, i když sankce dotčená v původním řízení může v rozsahu, v němž s sebou nese zrušení úvěrové smlouvy, bezpochyby vyvolat závažné dopady pro věřitele,

sama tato okolnost neznamená, že by věřitel nutně utrpěl nepříznivé následky, které by byly nepřiměřené dvojímu účelu sledovanému článkem 8 směrnice 2008/48, ani že by riziko, že bude vystaven těmto dopadům i po splacení úvěru, představovalo zásah do svobody podnikání, jak tvrdí EC Financial Services ve svém písemném vyjádření. Z toho vyplývá, že s výhradou ověření, která musí provést předkládající soud, nebrání zásada proporcionality tomu, aby se členský stát rozhodl sankcionovat porušení vnitrostátních ustanovení provádějících článek 8 směrnice 2008/48 neplatností úvěrové smlouvy a zánikem nároku věřitele na zaplacení sjednaných úroků, i když spotřebitel v důsledku tohoto porušení neutrpěl škodlivé následky.
27. Z citovaného rozsudku Soudního dvora EU se podává, že okolnost, že žalovaný dluh ze spotřebitelského úvěru, a to celý či jeho část věřiteli splatil, nebrání tomu, aby byl věřitel v případě, že nesplnil řádně povinnost posoudit úvěruschopnost spotřebitele, sankcionován v souladu s vnitrostátním právem neplatností smlouvy o spotřebitelském úvěru, zánikem jeho nároku na zaplacení sjednaných úroků či dalších nároků odvozených od smlouvy. Žalobkyní namítané částečné plnění žalovaným na sjednaný závazek proto nemůže zvrátit závěr o absolutní neplatnosti úvěrové smlouvy z důvodu nedostatečného zkoumání úvěruschopnosti žalovaného žalobkyní. Ostatně nebylo zjištěno, z jakých prostředků žalovaný tyto splátky měl hradit a nelze vyloučit, že si na ně také půjčil. Závěry Nejvyššího soudu obsažené v rozsudku ze dne 27. 9. 2023, č.j. 33 Cdo 1819/2023-133, na které žalobkyně poukazovala, je nutno považovat výše citovaným rozhodnutím Soudního dvora EU vydaným až po citovaném rozhodnutí dovolacího soudu (ve věci týchž účastníků) za překonaná. Pro posouzení věci proto nebylo nutné zabývat se otázkou, zda žalovaný jako spotřebitel v době uzavření spotřebitelského úvěru (ne)byl skutečně schopen úvěr splácet.
28. Důsledkem postupu žalobkyně a nesplnění zákonné povinnosti je absolutní neplatnost dotčené úvěrové smlouvy a v souladu s § 87 odst. 1 věta třetí zákona o spotřebitelském úvěru omezenost nároku žalobkyně vůči žalovanému na vrácení pouze zůstatku jistiny spotřebitelského úvěru „v době přiměřené možnostem“ spotřebitele (žalované). Jde o speciální úpravu vydání bezdůvodného obohacení z neplatné smlouvy (srov. též § 2993 o. z.).
29. Z hlediska výpočtu dlužné částky je situace poměrně snadná. Od celkového poskytnutého úvěru je třeba odečíst realizované platby, jak to správně uvedl již soud prvního stupně. V případě zúčtování vzájemného bezdůvodného obohacení soudní praxe dlouhodobě a konstantně vychází ze závěru, že v soudním řízení o žalobě o vrácení plnění z neplatné nebo zrušené smlouvy lze přiznat pouze vrácení toho, oč peněžité plnění žalobce (nebo peněžitá náhrada za ně) přesahuje peněžité plnění (nebo peněžitou náhradu za ně) poskytnuté mu podle smlouvy žalovaným. Při takovém postupu se nevyžaduje (nepředpokládá) projev směřující k započtení (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3008/2007).
30. Oproti soudu prvního stupně odvolací soud shledal důvodným dále nárok žalobkyně na zaplacení částky 26 753,97 Kč, představující část poskytnutých finančních prostředků žalovanému, a to spolu s úrokem z prodlení ve výši 15 % ročně z částky 26 753,97 Kč od [datum] do zaplacení. Nárok na zákonný úrok z prodlení vyplývá z § 1970 o. z. ve spojení s nařízením vlády č. 351/2013 Sb., neboť žalovaný byl v prodlení se zaplacením peněžité částky od zesplatnění dluhu. Žalobkyně prohlásila úvěr za splatný a vyzvala žalovaného k zaplacení celkového dluhu ve výši 205 307,77 Kč do [datum], což žalovaný nijak nezpochybnil a nevyvolal spor o splatnost a netvrdil, že by žalobkyní stanovená doba splatnosti neodpovídala jeho možnostem jako spotřebitele a ani v tomto řízení nenavrhl, aby ji určil soud podle možností spotřebitele a v zájmu spravedlivého uspořádání práv a povinností smluvních stran s přihlédnutím k příjmu spotřebitele a jeho celkovým sociálním a majetkovým poměrům (srov. § 87 odst. 2 zákona o spotřebitelském úvěru).
31. Z výše uvedených důvodů odvolací soud rozsudek soudu II. stupně podle § 220 odst. 1 písm. b) o.s.ř. změnil a uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni úrok částku 26 753,97 Kč s úrokem z prodlení ve výši 15 % ročně z částky 26 753,97 Kč od [datum] zaplacení, a to do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku (srov. § 160 odst. 1 o.s.ř.).

32. Žalobkyni jinak žádné další plnění nenáleží, neboť jiné smluvní nároky (kapitalizovaný či nekapitalizovaný úrok, smluvní pokuty, různé poplatky apod.) nelze podle § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru úspěšně uplatnit. Proto odvolací soud dále zamítavý výrok II. jako věcně správný potvrdil (§ 219 o.s.ř.).
33. Vzhledem k tomu, že došlo ke změně rozsudku soudu prvního stupně, rozhodoval znovu odvolací soud podle § 224 odst. 1, 2 o.s.ř. o nákladech řízení před soudem prvního stupně. Žalovaný byl v tomto řízení procesně převážně úspěšným, ale žádné náklady mu nevznikly. Proto bylo rozhodnuto, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů tohoto řízení.
34. V odvolacím řízení byl též převážně úspěšným žalovaný, kterému ani s tímto řízením žádné náklady nevznikly, a proto bylo rozhodnuto, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (§ 224 odst. 1, § 142 odst. 2 a § 151 odst. 1 o.s.ř.).

Poučení:

Proti tomuto rozsudku je dovolání přípustné, jestliže závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak. Dovolání je možno podat ve lhůtě dvou měsíců ode dne doručení tohoto rozsudku k Nejvyššímu soudu České republiky, prostřednictvím Okresního soudu v Berouně.

Praha 16. května 2024

Mgr. Roman FREMR
předseda senátu